

X, Y VE Z KUŞAKLARINDA AİLE ALGISI: METAFORİK TEMSİLLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ*

Cengizhan AYNACI**

Öz

Bu araştırmanın amacı, X, Y ve Z kuşaklarının “aile” kavramına ilişkin algılarını metafor analiziyle incelemek ve kuşaklar arası karşılaştırma yapmaktır. Çalışma grubu 167 katılımcıdan (X=42, Y=52, Z=73) oluşmuştur. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) ile yürütülmüştür. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen form aracılığıyla toplanmıştır. Bu formda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin betimleyici sorular ile aile kavramına ilişkin metaforik algıları belirleyebilmek amacıyla “Bana göre aile ... gibidir. Çünkü ...” ifadesi yer almıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmış; kodlama ve kategori oluşturma aşamaları izlenerek metafor kategorileri ile frekansları belirlenmiştir. Bulgular, kuşakların aileye yönelik algılarında ortaklıklar ve belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ortak temalar arasında koruyucu ve güvenli alan (sığınak, çatı, yuva, ev), doğal/organik yapı (ağaç, kök), rehberlik ve geliştirme (okul, pusula) ile duygu ve anlam (aşk, huzur, mutluluk) yer almaktadır. Z kuşağının, diğer iki kuşağa kıyasla olumsuz metaforlar üretmemesi ve daha gelişim odaklı bir bakış sergilemesi, değişen toplumsal dinamiklerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Elde edilen bulguların aile merkezli sosyal politikaların geliştirilmesine ve müdahale programlarının tasarlanmasına yön verici nitelikte olması beklenmektedir.

* Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 28.05.2025 tarihli ve 85 sayılı toplantısında alınan “06” no’lu karar doğrultusunda yürütülmüştür.

** Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, cengizhanaynaci@sakarya.edu.tr, Sakarya/Türkiye

Anahtar Kelimeler: Aile, Metafor Analizi, X Kuşağı, Y Kuşağı, Z Kuşağı.

PERCEPTIONS OF FAMILY AMONG GENERATIONS X, Y AND Z: A COMPARATIVE ANALYSIS OF METAPHORICAL REPRESENTATIONS

Abstract

This study aims to examine the perceptions of Generations X, Y and Z regarding the concept of 'family' through a metaphor analysis, and to make intergenerational comparisons. The study group consisted of 167 participants (X: 42; Y: 52; Z: 73). Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used to conduct the research. Data were collected using a form developed by the researcher. This form included descriptive questions about the participants' socio-demographic characteristics, as well as the statement, 'For me, family is like... Because...' to determine their metaphorical perceptions of the concept of family. Descriptive and content analyses were performed on the data; the coding and category creation stages were used to determine the metaphor categories and their frequencies. The findings reveal similarities and differences in how different generations perceive family. Common themes include protection and safety (shelter, roof, nest, home), a natural/organic structure (tree, roots), guidance and development (school, compass) and emotion and meaning (love, peace, happiness). Generation Z's avoidance of negative metaphors, compared to the other two generations, and its more development-oriented perspective can be seen as a reflection of changing social dynamics. These findings are expected to inform the development of family-centred social policies and intervention programmes.

Keywords: Family, Metaphor Analysis, Generation X, Generation Y, Generation Z

1. GİRİŞ

Aile, insanlık tarihinin en köklü ve evrensel kurumlarından biridir. Bireyin ilk sosyal çevresi olarak, kültürel, duygusal ve ekonomik aktarımın başlıca taşıyıcısı konumundadır. Toplamlar, kendine özgü aile yapıları sayesinde varlıklarını sürdürdüğünden, bir toplumu anlamak için bireylerin aileye yüklediği anlamları ortaya çıkarmak büyük önem taşır. Bireylerin aile algısı, toplumsal değişimi

yorumlamanın yanı sıra, ailenin toplumsal roller ve işlevler yerine getirmesi açısından da kritik bir veri sunar.

Bireylerin olay ve olguları yorumlamasında içinde yer aldıkları kuşak önemli bir değişkendir. Kuşaklar, benzer dönemsel deneyimleri paylaşan bireylerin oluşturduğu topluluklardır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2024) ve her biri aile kavramına dair farklı bakış açıları geliştirir (Kavalcı ve Ünal, 2016). Toplumsal koşullara bağlı olarak şekillenen bu kuşak sınıflandırmaları (Sessiz Kuşak, Baby Boomer, X, Y, Z) değişkenlik gösterebilmekte ve her kuşak, aileyi kendi döneminin dinamikleri doğrultusunda anlamlandırmaktadır. Örneğin, aile algısı geleneksel kuşaklarda aidiyet ve değerler üzerine inşa edilirken, genç kuşaklarda bireysel özgürlük ve eşitlik temelinde kurgulanabilmektedir (Kavalcı ve Ünal, 2016).

Kuşakların aile algısı, içinde yetiştikleri tarihsel ve toplumsal bağlamla şekillenmektedir. Sessiz Kuşak (1925-1945) için aile, toplumun temel taşıdır ve maddi zorluklar döneminde bir “hayatta kalma birimi” ve katı roller etrafında örgütlenen, fedakârlık odaklı bir kurumdur (Kyles, 2005: 54). Baby Boomer’lar (1946-1964) ise savaş sonrası refah döneminde, idealize edilmiş “çekirdek aile” modelini benimsemiştir (Twenge vd., 2010). Bu kuşakta roller net bir şekilde bölünmüş (baba = eve ekmek getiren, anne = bakım veren) ve aile bütünlüğü bireysel çıkarların önünde tutulmuştur. Evlilik, bireysel bir tercihten ziyade yetişkinliğe geçişi ve toplumsal saygınlığı simgeleyen bir norm olarak görülmüştür (Işık, 2013).

Bu araştırmanın odak noktasını oluşturan sonraki kuşaklarda ise aile algısının değişmeye başladığı görülmektedir. X Kuşağı (1965-1981), ekonomik belirsizlikler ve sosyal çalkantılar nedeniyle aileyi hem bir güven kaynağı hem de daha kırılgan bir yapı olarak görmüş, geleneksel değerlere bağlılıkla bireysel alan arayışı arasında bir denge kurmuştur (Altuntuğ, 2012). Y Kuşağı (1982-1999),

teknolojinin yükselişiyle birlikte, aile kavramını koruyarak bireyselleştirmiş; ilişki biçimleri ve iç rollerin dağılımında daha esnek ve eşitlikçi bir anlayış benimsemiştir (Paker Tükel, 2018). Z Kuşağı (2000 ve sonrası) ise dijital çağın içine doğmakla birlikte, çeşitlilik gösteren aile modellerine tanıklık etmektedir. Aileyi, fiziksel birlikteliğin ötesine geçen, dijital iletişimle süreklilik kazanan, kapsayıcı ve çoğulcu bir bağ olarak algılamaktadır (Şimşek, 2019).

Toplumların değişen dinamikleri, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle aile yapısı ve bireylerin aileye yüklediği anlam sürekli dönüşmektedir. Bu bağlamda, farklı kuşakların aile kavramını nasıl algıladığını incelemek, toplumsal değişimi yorumlamak açısından önemli bir gerekliliktir. Bu araştırmanın amacı, X, Y ve Z kuşaklarının aile kavramına ilişkin algılarını metafor analizi yoluyla ortaya koymaktır. Kuşakların aileye dair metaforik algılarının belirlenmesi ve karşılaştırılması ise, toplumsal değişimin aile kurumu üzerindeki etkilerini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Aile kavramına ilişkin metaforlar, dini ve kültürel metinlerden (Kuran-ı Kerim'deki “elbise” (Bakara Suresi, 2:187), “huzur alanı” (Rum Suresi, 30:21); “bina” (Nahl Suresi, 16:72); “emanet”, “sorumluluk” (Nisa Suresi, 4:19); destanlardaki “yay-ok” (Oğuz Kaan Destanı), “moral dayanağı” (Manas Destanı), “birlik” ve “dayanışma” (Alper Tunga Destanı) benzetmeleri gibi) bilimsel çalışmalara kadar geniş bir alanda karşımıza çıkmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, “aile” kavramının yanı sıra “ebeveynlik”, “çocuk” gibi ilişkili kavramlara dair metaforik algıları inceleyen pek çok araştırma bulunmaktadır (Bolat ve Abbasoğlu, 2023; Demirbilek ve Demirbilek, 2020; Güneş, 2020; Pesen, 2015). Bu çalışmalarda, aile ve üyelerine yönelik algıların genellikle koruyucu (kale, liman), birleştirici (ağaç, yapboz), besleyici (güneş, su) ve duygusal (sevgi, huzur) temalar etrafında şekillendiği görülmektedir (Sönmez, Ahmetoğlu ve Akşin Yavuz, 2018; Ceylan, 2016; Öz, 2022; Baltacı, 2015).

Kültürlerarası çalışmalar ise metaforların kültürel değerlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır (Gözün Kahraman vd., 2024; Albtouch ve Ang, 2021).

Ancak, ilgili literatürde çalışma gruplarının genellikle belirli meslek grupları (öğretmen, öğrenci) veya demografik kesimler (evli bireyler, ebeveynler) ile sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın özgün yönü, X, Y ve Z kuşaklarındaki bireylerin aile algılarını metafor analizi yoluyla doğrudan inceleyen ve kuşaklararası karşılaştırmaya olanak tanıyan ilk çalışmalardan biri olmasıdır. Bu amaçla, Twenge vd. (2010)'nin kuşak sınıflandırması (X:1965-1981, Y:1982-1999, Z:2000+) temel alınmış ve nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Toplam 167 katılımcıdan (X=42, Y=52, Z=73) “Bana göre aile ... gibidir. Çünkü ...” ifadesi aracılığıyla toplanan veriler, betimsel ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın, kuşaklararası farklılaşmanın aile algısına yansımalarını göstermesi ve sosyal politikalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Desen

Araştırmada, X, Y ve Z kuşaklarının “aile” kavramına ilişkin öznel deneyimlerini ve zihinsel temsillerini derinlemesine keşfedebilmek için nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) kullanılmıştır. Bu desen, bireylerin günlük hayatta sıklıkla karşılaştığı ancak derinlemesine kavrayışa sahip olmadığı olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Veri toplama ve analiz sürecinde metafor analizinden yararlanılmıştır. Bu yöntem, bireylerin soyut bir kavramı (aile) nasıl somutlaştırdığını anlamaya olanak tanınması ve katılımcıların kendilerine özgü ifadelerle kişisel algılarını ortaya koymalarına fırsat vermesi nedeniyle temel analiz yöntemi olarak

benimsenmiştir (Güneş ve Fırat, 2016: 118). Bu kapsamda, metaforların ortaya çıkarılması için yaygın olarak kullanılan açık uçlu bir soru formatından faydalanılmış (Yıldırım ve Şimşek, 2016) ve katılımcılardan “*Bana göre aile ... gibidir. Çünkü ...*” ifadesini tamamlamaları istenmiştir. Bu yolla elde edilen veriler aracılığıyla, kuşaklar arası benzerlik ve farklılıklar sembolik düzlemde incelenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenen ve Twenge vd. (2010)'nin sınıflandırmasına göre seçilmiş toplam 167 katılımcı oluşturmaktadır (Tablo 1). Çalışma grubu büyüklüğü, nitel araştırma standartları (Patton, 2014) ve benzer metafor çalışmalarının örneklemleri (Öz, 2022: 233; Sönmez vd., 2018: 104; Baltacı, 2015: 122) dikkate alınarak, her kuşak için asgari 30 katılımcı hedefiyle planlanmıştır. Ulusal ve uluslararası literatürde kuşak sınıflandırmasıyla ilgili pek çok farklı görüş bulunmaktadır (Wood vd., 2021; Thach, 2020; Kavalcı ve Ünal, 2016; Gürbüz, 2015; Oh ve Reeves, 2014; Strauss ve Howe, 1997) . Bu araştırmada kuşaklar Twenge vd. (2010)'nin sınıflandırma ölçütüne göre (X: 1965-1981, Y: 1982-1999, Z: 2000 ve sonrası) sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların beşte üçünden fazlası (%61,1) kadinken kalan kısmı erkektir. Yarısından fazlası bekâr (%53,9), beşte ikisi evli (%42,5) ve oldukça azı ise dul/boşanmıştır. Eğitim seviyeleri içerisinde en fazla görülen seviye üniversite mezunu katılımcılar (%34,1) ve halen üniversite eğitimi alanlardır (%27,5). Bu kişilerin toplamı tüm örneklemin beşte üçünden fazlasını oluşturmaktadır. Çekirdek aile türüne sahip katılımcılar diğer aile türlerine sahip katılımcılardan daha fazladır (%66,5).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişken	Sayı	Yüzde
Kuşak	X Kuşağı (K1 – K42)	42	25,1
	Y Kuşağı (K43 – K94)	52	31,1
	Z Kuşağı (K95 – K167)	73	43,7
Cinsiyet	Kadın	102	61,1
	Erkek	65	38,9
Medeni Durum	Bekâr	90	53,9
	Evli	71	42,5
	Dul / Boşanmış	6	3,6
Eğitim Durumu	İlkokul	13	7,8
	Ortaokul / İlköğretim	15	9
	Lise	25	15
	Üniversite (Ön Lisans / Lisans)	57	34,1
	Lisansüstü	11	6,6
	Halen öğrenci	46	27,5
Aile Türü	Çekirdek	111	66,5
	Geniş	51	30,5
	Parçalanmış	5	3
Toplam		167	100

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Süreci ve Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan soru formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcıların demografik bilgileri (doğum yılı, cinsiyet, medeni durum, yetişilen yer, eğitim seviyesi, aile türü) ile “aile” kavramına ilişkin metaforik algıları belirleyebilmek amacıyla “*Bana göre aile.....gibidir. Çünkü.....*” ifadesi yer almıştır. Hazırlanan form çevrim içi ortamda oluşturularak katılımcılara Google Forms aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bu sayede verilerin kolayca toplanması, düzenlenmesi ve analiz edilmesi sağlanmıştır. Araştırma Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 28.05.2025 tarihli ve 85 sayılı toplantısında alınan “06” nolu karar doğrultusunda yürütülmüş ve verilerin toplanması gönüllü katılım esasıyla 1 Haziran – 1 Temmuz 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

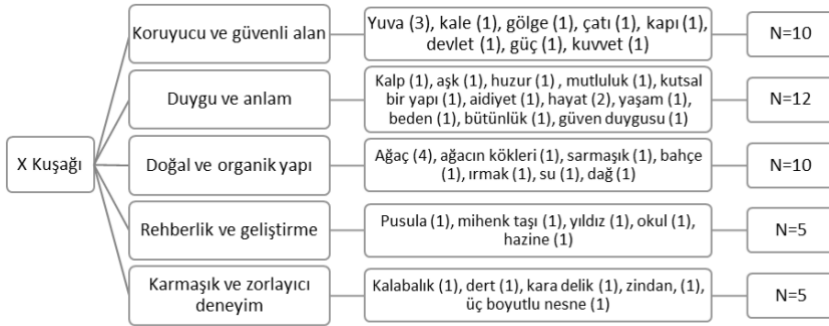
2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular veri toplama aracına uygun olarak iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özellikleri toplanmıştır ve bu verilere betimsel analiz yapılmıştır (Tablo 1). İkinci bölümde ise katılımcıların “aile” algılarına ilişkin metaforlar yer almaktadır. Bu bölümde ise içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde kodlama, ayıklama, kategori geliştirme ve bulguları yorumlama aşamaları izlenmiştir (Zhang ve Wildemuth, 2009). Kodlama aşamasında, her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Tüm veriler incelendikten sonra veriler özetlenmiş, yorumlanarak kavramlar ve kategoriler bulunmuştur. Bu aşamada katılımcıların kavrama ilişkin metaforuna bir kod verilmiş, benzer metaforlara aynı kod verilmiştir. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. X Kuşağına İlişkin Bulgular

Araştırmada X kuşağının aile metaforları “koruyucu ve güvenli alan”, “duygu ve anlam”, “doğal ve organik yapı”, “rehberlik ve geliştirme”, “karmaşık ve zorlayıcı deneyim” olmak üzere 5 kategoride incelenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yapmış oldukları benzetmeler de kod olarak kategoriler içerisinde yer almıştır. Buna göre 42 katılımcı toplamda 36 farklı metafor kullanmıştır. Bu metaforlar içerisinde en fazla tekrar eden metaforlar ağaç (n=4), yuva (n=3) ve hayat (n=2)’dir. (Şekil 1).

Şekil 1. X Kuşağının Aile Metaforları

Katılımcılar koruyucu ve güvenli alan temasının altında “yuva, kale, gölge, çatı, kapı, devlet, güç ve kuvvet” metaforlarını kullanmışlardır. Bu benzetmeler içerisinde en çok tekrar eden yuva’dır (n=3). Bu metaforlar ailenin sığınma, güven, paylaşım, birliktelik ve korunma işlevine yapılan vurgu yapıldığını göstermektedir.

“Yuva gibidir. Çünkü sevgi, güven ve huzur içinde barındırır.” (K13)

“Kale gibidir. Çünkü birlik olunca bütün sıkıntılar bu şekilde giderilir.” (K27)

“Çatı gibidir. Çünkü her türlü yağışta altında rahatlıkla durabilir, korunabilirsin.” (K31)

“Kapı gibidir. Çünkü dış dünyadan gelen zorluklara karşı içindeki üyeleri korur ve güven sağlar.” (K42)

“Kuvvet gibidir. Çünkü yanında olduğunda her şey daha kolay olur.” (K38)

“Güç gibidir. Çünkü insan tek başına var olmaz her zaman arkasında birilerine, ailesine ihtiyaç duyar.” (K36)

Bireylerin aileyi duygu ve anlam yüklü kavramlarla açıklamaları aileyi yoğun biçimde duygusal, manevi ve varoluşsal değerlerle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Kalp, aşk, huzur, mutluluk, kutsal bir yapı gibi metaforlar, ailenin sadece bir sosyal kurum değil, bireyin ruhsal dengesi ve psikolojik bütünlüğü açısından da merkezi bir yer tuttuğunu düşündürmektedir. Aidiyet, hayat, yaşam, beden, bütünlük ve güven duygusu gibi kavramlar ise aileyi kişinin kimliğinin ve varoluşunun ayrılmaz bir parçası olarak görme eğilimini yansıtmaktadır.

“Kalp gibidir. Çünkü atmayan bir kalp yaşayamaz” (K40)

“Aşk gibidir. Çünkü koşulsuz sevgiyle kendine özgü yapısında gerçekleşen bir varoluş kaynağıdır.” (K35)

“Mutluluk gibidir. Çünkü karşılıksız sevgidir huzurdur.” (K32)

“Aidiyet gibidir. Çünkü ait olduğum yerdir, güvenli limandır.” (K23)

“Beden gibidir. Çünkü aile bir bütündür”. (K24)

“Bütünlük gibidir çünkü aile üyeleri birbirinden ayıramazlar.” (K16)

Doğal ve organik yapı altındaki ağaç, kökler, sarmaşık, bahçe, ırmak, su, dağ metaforları aileyi doğayla iç içe geçmiş, yaşayan, büyüyen ve kendiliğinden işleyen bir yapı olarak resmetmektedir. Bu betimlemeler, X kuşağı katılımcılarının aileyi doğal, zamanla şekillenen, köklere bağlı ama dallanıp budaklanan bir sistem gibi gördüğünü düşündürmektedir. Özellikle “ağacın kökleri” ve “sarmaşık” gibi metaforlar, aile bağlarının hem köklü hem de karmaşık olabileceğine işaret etmektedir.

“Ağacın dalları gibidir. Çünkü ağacın kendisi anne baba. Meyveleri ise çocuklardır.” (K6)

“Ağacın kökleri gibidir. Çünkü aile ağacın kökleri gibi gün geçtikçe büyüyüp çiçekler açar.” (K20)

“Sarmaşık gibidir. Çünkü güçlü bağlarla birbirine bağlıdır.” (K22)

“Bahçe gibidir. Çünkü sevgiyle, emekle büyütüldüğünde çiçek açar ve meyve verir.” (K11)

“Su gibidir. Çünkü aile ile er ya da geç gitmen gereken yolunu bulursun.” (K26)

“Dağ gibidir. Çünkü iyi günümde zor günümde her daim sırtımı yasladığım kendimi güvende ve huzurlu hissettiğim yerdir. Yıkılması zordur.” (K18)

Katılımcıların bazıları rehberlik ve geliştirme temasının altında “pusula, mihenk taşı, yıldız, okul ve hazine” gibi benzetmeler kullanmışlardır. Bu benzetmeler X kuşağının aileyi bir tür yön verici ve şekillendirici güç olarak gördüğünü ortaya koyduğunu düşündürmektedir.

“Pusula gibidir. Çünkü kaybolduğumuzda hangi yöne gitmemiz gerektiğini bize gösterir.” (K8)

“Yıldızlar gibidir. Çünkü bazıları daha parlak bazıları daha uzakta olabilir ama hepsi aynı göğün altında birbirine bağlıdır tıpkı aile gibi.” (K30)

“Okul gibidir. Çünkü hayatımızda öğrendiğimiz en yararlı bilgiler aileden gelir. Yani eğitim aile başlar.” (K9)

“Hazine gibidir. Çünkü zamanla eskimez, yıllar geçtikçe değerlenir.” (K17)

Katılımcılar aileyi bireyin hayat yolculuğunda kendisine yön veren, değer ölçütü ve gelişim ortamı olarak yorumlamıştır. Ayrıca okul ve mihenk taşı benzetmelerinin öğrenme ve değerlendirme ortamı olduğu söylenebilirken yıldız ve pusula benzetmeleri ise ailenin yön verici ve yol gösterici yönüne işaret etmektedir. Hazine metaforunun ise bu süreçlerin değerli bir miras ya da potansiyel taşıdığını söylemek mümkündür.

Bazı katılımcılar ise aileyi tanımlarken olumsuz metaforlar kullanmışlardır. Karmaşık ve zorlayıcı deneyim teması altındaki metaforlar “dert, kara delik, zindan, kalabalık ve üç boyutlu nesne” şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu benzetmeler X kuşağındaki bazı bireylerin aileyi yoğun, baskılayıcı ya da duygusal olarak zorlayıcı bir yapı olarak deneyimlediğini düşündürmektedir.

“Dert gibidir. Çünkü bazen ağır gelir ama hayatın bir parçasıdır.”
(K37)

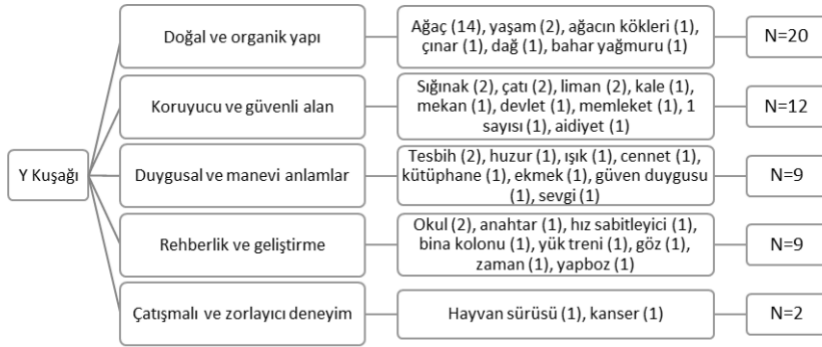
“Kara delik gibidir. Hayatını yaşam enerjini sevincini maddi manevi her şeyini içine çeker seni de anadan doğma çırılçıplak bırakır.”
(K39)

“Zindan gibidir. Çünkü benim aileimde sevgi yerine kontrol ve baskı altında sıkışmış hissediyorum.” (K29)

Bu benzetmeler, aile içinde bireyselliğin kaybolması, çatışmaların yaşanması veya duygusal yüklerin taşınması gibi olumsuz deneyimlerin varlığına işaret edebilir. Özellikle kara delik ve zindan, aileyi hapseden, içine çeken, enerji tüketen bir yapı olarak tanımlamaktadır. Kalabalık ise bireyin ailede kendini görünmez veya sıkışmış hissettiğini göstermektedir.

3.2. Y Kuşağına İlişkin Bulgular

Araştırmada Y kuşağının aile metaforları “doğal ve organik yapı”, “koruyucu ve güvenli alan”, “duygusal ve manevi anlamlar”, “rehberlik ve geliştirme”, “çatışmalı ve zorlayıcı deneyimler” olmak üzere beş kategoride incelenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yapmış oldukları benzetmeler de kod olarak kategoriler içerisinde yer almıştır (Şekil 2). Buna göre 52 katılımcı toplamda 33 farklı metafor kullanmıştır. Bu metaforlar içerisinde en fazla tekrar eden metaforlar ağaç (n=14), sığınak (n=2), çatı (n=2), liman (n=2), tesbih (n=2) ve okul (n=2)’dur. (Şekil 2).

Şekil 2. Y Kuşağının Aile Metaforları

Doğal ve organik yapı teması büyük ölçüde ağaç metaforu etrafında şekillenmiştir. Katılımcılar ağacı; kökleriyle kimlik ve geçmişle bağı, gövdesiyle dayanışmayı, dalları ve yapraklarıyla ise bireyleri, değişimi ve yeni nesilleri temsil eden kapsamlı bir metafor olarak kullanmıştır:

“Ağaç gibidir. Çünkü ağacın kökleri gibi geçmişle sınıksız bağlı ve onunla beslenir, ağacın gövdesi gibi bireyi ayakta tutar.” (K43)

“Ağaç gibidir. Kökler kimliğimiz olan geçmişimizi, gövde birlik ve dayanışmayı, dallar bireyleri, yapraklar değişimi, büyümeyi ve yeni nesilleri temsil eder.” (K83)

Ağacın yanı sıra, dağ metaforuyla istikrar ve dayanıklılık, bahar yağmuru ile dönüştürücü ve yenileyici bir süreç, yaşam ve zaman metaforlarıyla ise ailenin değeri ve geri dönülemez anlar biriktiren yapısı vurgulanmıştır. Zaman metaforu ise bireyin aile içinde hayatla kurduğu ilişkiyi, geçmiş-şimdi-gelecek bütünlüğünde düşündüğünü göstermektedir:

“Dağ gibidir. Çünkü ne kadar fırtına çıkarsa çıksın dimdik ayakta durur. Dağlar, yıllarca değişmeden sağlam bir şekilde durduğu gibi aile de ne yaşanırsa yaşansın bir arada kalır.” (K77)

“Bahar yağmuru gibidir. Çünkü bazen sert yağar, bazen huzur verir ama sonunda her zaman yeni başlangıçlar getirir.” (K82)

“Zaman gibidir. Çünkü her anı değerli ve geri dönülemez vakitlerle doludur.” (K56)

Koruyucu ve güvenli alan temasında yer alan metaforlar Y kuşağının aileyi bir tür korunaklı alan, koruyucu işlev ve zor zamanlarda sığınacak bir yer olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Sığınak, kale ve liman gibi metaforlar, ailenin dış tehlikelere karşı koruyucu işlevini vurgularken, devlet ve memleket benzetmeleri onun toplumsal düzen ve aidiyet duygusunun kaynağı olduğu fikrini desteklemektedir.

“Kale gibidir. Çünkü dış dünya ne kadar zorlu olursa olsun, içinde güvende hissedersin.” (K90)

“Çatı gibidir. Huzur sevgi ve güvenin bir arada olduğu bir ortamdır.” (K46)

“Memleket gibidir. Çünkü nereye gidersen git hep içinde bir parça taşırsın.” (K50)

“Liman gibidir. Çünkü oradan hayata açılırsınız ve zor zamanlarda onun koruması altına girersiniz.” (K49)

Duygusal ve manevi anlamlar temasında tespih, huzur, ışık ve kütüphane benzetmeleri dikkat çekmektedir. Bu benzetmeler doğrultusunda Y kuşağındaki bireylerin aileyi yalnızca fiziksel bir yapı değil, duygusal ve manevi anlam taşıyan bir yer olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Huzur ve cennet, ailede dinginlik ve mükemmellik arzusunu temsil ediyor olabilir. Işık ve kütüphane gibi metaforlar, aileyi aydınlatan, bilgi sunan, yön veren bir yer olarak görme eğilimini yansıtmaktadır. Tespih ise ailenin inanç, bağlanma ve birlikte olma yönüne vurgu yapmaktadır:

“Huzur gibidir çünkü insan kendisini güvende hisseder.” (K44)

“Işık gibidir. Çünkü en karanlık anlarda yolunu aydınlatır.” (K63)

“Kütüphane gibidir. Çünkü her birey kendi hikâyesini yazarken birlikte nesilden nesile aktarılacak değerli anılar biriktirirler.” (K62)

“Tespih gibidir. Baba o tesbihin imamesi gibidir. Boncuklar çocuklardır ip de annedir. İp koparsa aile dağılır.” (K74)

Rehberlik ve geliştirme teması, Y kuşağının aileyi bir tür hayat rehberi ve kimlik şekillendirici mekanizma olarak algıladığını göstermektedir. Metaforlar, ailenin

hem yol gösterici ve tamamlayıcı hem de sınırlayıcı ve sorumluluk yükleyen ikili yönünü ortaya koymaktadır:

“Okul gibidir. Çünkü hayatı, doğruyu, gerçekleri ve yaşamayı öğretir” (K64)

“Yük treni gibidir. Çünkü lokomotiflerden biri kopması nasıl düzensizlik oluşturuyorsa ailede bireyleri de öyledir.” (K59)

“Hız sabitleyici gibidir. Çünkü ne zaman gaza basacak olsam biri engel oluyor.” (K56)

“Yapboz gibidir. Çünkü her birey farklı bir parçadır ama bir araya geldiğinde tamamlanır.” (K61)

Çatışmalı ve zorlayıcı deneyim temasının altında Y kuşağındaki kişiler aileyi hayvan sürüsü ve kanser metaforlarıyla açıklamışlardır. Bu metaforlara göre aile Y kuşağındaki bireyler için az da olsa yoğun baskı, çatışma veya yön­süzlük­le ilişkilendirilebilir. Hayvan sürüsü bireylerin aileyi kaotik, düşüncesiz ya da bireysellikten uzak bir yapı olarak deneyimlemiş olabileceğini ifade ederken kanser ise aile yapısının zararlı, hatta kişisel gelişimi engelleyen bir yapı olarak algılandığını düşündürmektedir:

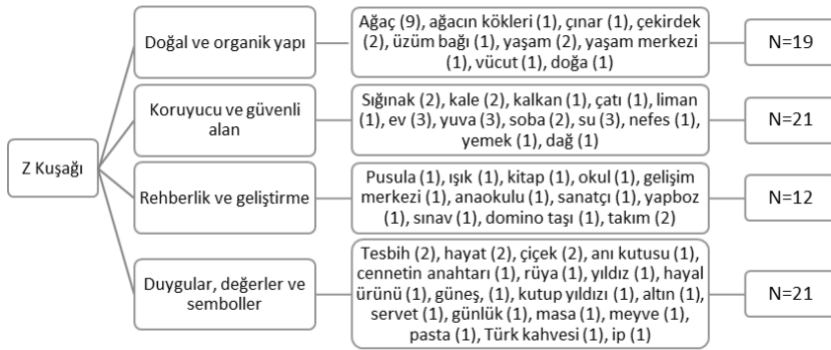
“Hayvan sürüsü gibidir. Dışarıdan bir düşman yoksa da kendi içlerinde kavga ederler.” (K69)

“Kanser gibidir. Kötü huylusu öldürür.” (K70)

3.3. Z Kuşağına İlişkin Bulgular

Araştırmada Z kuşağının aile metaforları “doğal ve organik yapı”, “koruyucu ve güvenli alan”, “duygusal ve manevi anlamlar” ve “rehberlik ve geliştirme” olmak

üzere dört kategoride incelenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların yapmış oldukları benzetmeler de kod olarak kategoriler içerisinde yer almıştır. Buna göre 73 katılımcı toplamda 50 farklı metafor kullanmıştır. Metaforlar içerisinde en fazla tekrar eden metaforlar ağaç (n=9), yuva (n=3), soba (n=3), su (n=3), yaşam (n=2), takım (n=2), çekirdek (n=2), tesbih (n=2), hayat (n=2) ve çiçek (n=2)'tir (Şekil 3).

Şekil 3. Z Kuşağının Aile Metaforları

Doğal ve organik yapı teması altında Z kuşağı, aileyi hem geleneksel hem de özgün metaforlarla tanımlamıştır. Ağaç, kök ve çınar gibi metaforlar aidiyet ve süreklilik vurgusunu sürdürürken, özellikle yaşam merkezi ve vücut benzetmeleri dikkat çekicidir. Bu metaforlar, ailenin Z kuşağı için statik bir yapı değil, bireyin varoluşunun ve gündelik deneyimlerinin merkezinde yer alan, onunla bütünleşmiş organik bir sistem olduğu algısını yansıtmaktadır:

“Ağaç gibidir. Çünkü kökleriyle kendinden önceki nesilleri temsil eder, yaprakları ise geleceğe uzanan nesildir.” (K105)

“Çınar gibidir. Çünkü zamana meydan okur ve etrafında kenetlenir.” (K137)

“Yaşam merkezi gibidir. Çünkü sevgiyi, saygıyı hatta yaşamış olduğumuz bütün duyguları ilk olarak ailede yaşamaya başlarız.” (K135)

“Vücut gibidir. Aile elindir bacağıdır sen yaptım sanırsın ama onlar yapar. Çünkü aile her zaman yanındadır.” (K114)

Koruyucu ve güvenli alan temasında yer alan metaforlar Z kuşağı için ailenin duygusal ve fiziksel güvenliğin merkezi olduğunu göstermektedir. Sığınak, kale, ev, yuva, çatı, kalkan, liman ve dağ gibi metaforlar koruyuculuğu, soba, su, yemek ve nefes gibi unsurlar ise hem yaşamsal hem de duygusal sıcaklığı çağrıştırmaktadır:

“Sığınak gibidir. Çünkü en güçlü sığınak ailemdir seni koruyup kollayan ne olursa olsun yanındadır.” (K144)

“Kale gibidir. Çünkü aile bu hayattaki güç aldığımız en önemli yerdir.” (K127)

“Liman gibidir. Çünkü ne hissedersen hissedeyim hep onlara sığınmak isterim.” (K164)

“Soba gibidir. Çünkü aile üyelerini bir arada tutup ısıtır.” (K130).

Rehberlik ve geliştirme teması altında yer alan metaforlar pusula, ışık, kitap, okul, gelişim merkezi, anaokulu, sanatçı, yapboz, sınav, domino taşı, takım şeklindedir. Bu metaforlardan Z kuşağının aileyi bir gelişim ortamı olarak algıladığı görülmektedir. Metaforlar ailenin sadece barınma ve duygusal destek değil aynı zamanda kişisel gelişim, rehberlik ve yetenek keşfi/geliştirilmesi gibi faaliyetler sunduğunu göstermektedir. Ayrıca pusula ve ışık gibi metaforlar da Z kuşağının yaşam yolculuğunda aileyi yön gösterici bir kaynak olarak gördüğünü

düşündürmektedir. Sanatçı metaforu ailenin bireyi şekillendirici, sınav metaforu güçlendirici rolüne atıf yaparken domino taşı, takım ve yapboz ise aile bireylerinin birbirlerine olan etkisine vurgu yapmaktadır:

“Pusula gibidir. Çünkü yolumu kaybettiğimde veya yanlış yola saptığımda beni doğru yola yönlendireceklerini bilirim.” (K110)

“Sınav gibidir. Çünkü bazen zorlasa da sonunda seni daha güçlü biri yapar.” (K111)

“Gelişim merkezi gibidir. Çünkü doğduğundan andan ölüme kadar sana dersler verir.” (K124)

“Takım gibidir. Çünkü görev paylaşımı vardır.” (K100)

Duygular, değerler ve hayaller teması Z kuşağının aile algısındaki derin duygusal ve sembolik boyutu ortaya koymaktadır. Aile, bu kuşağın gözünde somut bir yapı olmaktan çıkarak estetik bir kavrama dönüşmüştür. Metaforlar, aileyi bir anı kutusu ve tespih ile geçmişin ve birliğin taşıyıcısı, cennetin anahtarı ve rüya ile manevi bir değer ve ideal, yıldız ve güneş ile ise sürekli hissedilen bir rehber ve ısı kaynağı olarak betimlemektedir. Altın ve servet benzetmeleri ise bu duygusal zenginliğin paha biçilemez olduğu vurgusunu tamamlamaktadır.

“Anı kutusu gibidir. Çünkü onlarla hayatımın her anını paylaşıyorum.” (K151)

“Cennetin anahtarı gibidir. Çünkü aile her şeyi değiştirmenin başlangıç safhasıdır.” (K160)

“Rüya gibidir. Çünkü hiç bırakmak istemezsin.” (K165)

“Altın gibidir. Çünkü çok değerlidir.” (K159)

“Servet gibidir. Çünkü para ve kudretten daha önemlidir.” (K166)

Z kuşağının aile algısına dair en dikkat çeken çıkarımlardan biri, bu metaforlar dışında kalan sembolik benzetmelerden gelmektedir. Meyve, çiçek ve masa gibi metaforlar, Z kuşağının aileyi statik bir yapı değil, sürekli emek, bakım ve karşılıklı sorumluluk gerektiren dinamik bir süreç olarak gördüğünü ortaya koymaktadır:

“Masa gibidir. Çünkü aile olmak bir masanın ayaklarına benzer. Masanın bir ayağı olmadığı sürece bütünlük sağlanmaz ve masa işlevini kaybeder.” (K97)

“Meyve gibidir. Çünkü kabuk gittikten sonra çürümeye başlar benim içinde ailemden biri gittiğinde aslından sende de bir şeyler gider.” (K154)

“Çiçek gibidir. Çünkü çiçeğe su verirsen ömrü uzar ama ilgilenmezsen solar gider.” (K121)

4. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı X, Y ve Z Kuşaklarının aile kavramına ilişkin algılarının metafor analiziyle incelenmesi ve bu metaforik temsillerin birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılarak, toplam 167 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Veriler betimsel ve içerik analizi teknikleriyle çözümlenmiş, böylece kuşakların aileye yükledikleri anlamlar, roller ve beklentiler sembolik düzlemde ortaya konulmuştur.

X ait metaforlarda 42 katılımcı toplamda 36 farklı metafor kullanmıştır. Koruyucu ve güvenli alan ile doğal ve organik yapı metaforları bu metaforların yaklaşık dörtte biridir (%23,8). Duygu ve anlam kategorisi bu metaforlarda en sık

kullanılan kategoridir (%28,5). Rehberlik ve geliştirme ile karmaşık ve zorlayıcı deneyim kategorilerinin metafor sayıları birbirine eşittir (%11,9). X Kuşağı katılımcılarının metaforları içerisinde en sık kullanılan metaforlar ağaç (n=4), yuva (n=3) ve hayat (n=2)'dir.

Y Kuşağına ait metaforlarda toplamda 52 katılımcı toplamda 33 farklı metafor kullanmıştır. Metaforların yaklaşık beşte ikisi (%38,4) doğal ve organik yapı kategorisinde yer almaktadır. Bu oranı koruyucu ve güvenli alan kategorisi takip etmektedir (%23). Duygusal ve manevi anlamlar ile rehberlik ve geliştirme kategorisinin yüzdelikleri birbirine eşittir (%17,3). Metaforların oldukça az bir kısmı ise çatışmalı ve zorlayıcı deneyim kategorisindedir (%3,8). Bu metaforlar içerisinde en fazla tekrar eden metaforlar ağaç (n=14), sığınak (n=2), çatı (n=2), liman (n=2), tesbih (n=2) ve okul (n=2)'dur.

Z Kuşağına ait metaforlarda toplamda 73 yanıt alınmış ve 50 farklı metafora erişilmiştir. Z kuşağı katılımcıların tüm yanıtları içerisinde aileyi doğal ve organik yapıya benzetenler %26'dır (n=19). Koruyucu ve güvenli alan kategorisiyle duygu, değer ve semboller kategorisinin oranları aynıdır (%28,7). Rehberlik ve geliştirme kategorisine ait benzetmeler ise %16,4'lük bir orana sahiptir. Z kuşağı katılımcıların en sık kullandıkları metaforlar ağaç (n=9), yuva (n=3), soba (n=3), su (n=3), yaşam (n=2), takım (n=2), çekirdek (n=2), tesbih (n=2), hayat (n=2) ve çiçek (n=2)'tir.

Bu araştırmanın bulguları, X, Y ve Z kuşaklarının aile algısında, kökleri evrensel işlevlerde olan ortaklıkların yanı sıra, her kuşağın sosyotarihsel bağlamıyla şekillenen belirgin farklılaşmalar olduğunu ortaya koymuştur. Literatürde sıklıkla karşılaşılan koruyucu (kale, yuva), bütünleştirici (ağaç, çınar) ve yaşam kaynağı (güneş, su) metaforları (Baltacı, 2015; Öz, 2022; Sönmez vd., 2018), bu çalışmada da temel temalar olarak öne çıkmakta ve ailenin temel işlevlerine dair kolektif hafızayı yansıtmaktadır. Ancak, bu çalışmanın asıl katkısı, bu ortak

temaların kuşaklar nezdinde nasıl farklı anlam katmanları kazandığını metaforik temsiller üzerinden göstermesidir.

X Kuşağı katılımcıları, aile kavramını başlıca “koruyucu ve güvenli alan” (yuva, kale, çatı, devlet), “duygu ve anlam” (kalp, aşk, huzur) ve “doğal ve organik yapı” (ağaç, dağ, su) temaları ekseninde algılamıştır. *Yuva*, *kale* ve *çatı* gibi metaforlar, ailenin bu kuşak nezdinde dış tehditlere karşı korunaklı bir sığınak ve istikrar simgesi olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Bu algı, Altuntuğ’un (2012) bu kuşağın geleneksel değerlere bağlılığı, aile merkezliliği ve güçlü sadakat vurgusu ile tutarlıdır. Coupland (1989) ile benzer şekilde, kuşağın ekonomik krizler, siyasi çalkantılar ve hızlı toplumsal dönüşümlerle şekillenen bağlamının, aileyi bir “güvenlik ağı” ve “dayanıklılık odağı” olarak deneyimlemelerine yol açtığı düşünülebilir.

“Rehberlik ve geliştirme” (pusula, okul, hazine) temasının da güçlü bir şekilde temsil edilmesi, ailenin aynı zamanda bir yön verici ve değer aktarım mekanizması olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Öte yandan, Alkan (2022)’a göre aile, X kuşağı için bir sevgi, huzur ve varlık kaynağıdır; yalnızca bir bağ değil, aynı zamanda duygusal bir sığınaktır. Bu durum, “duygu ve anlam” kategorisindeki metaforlarla da desteklenmektedir.

Ancak, literatürde aile metaforları bağlamında daha az vurgulanan bir bulgu olarak, bu kuşakta *kara delik* ve *zindan* gibi “karmaşık ve zorlayıcı deneyim” temalı metaforlara da rastlanmıştır. Bu metaforlar, ailenin koruyucu işlevinin, aynı zamanda bireyselliği sınırlandıran, baskılayıcı ve yıpratıcı bir boyutu olduğuna işaret etmektedir. X kuşağının bu karşıtlık barındıran deneyimi, Blauth vd.’nin (2011) işaret ettiği yabancılaşma ve depresif ruh hali ile Williams ve Page’in (2011) vurguladığı şüphecilik gibi özelliklerle de uyumludur. Ayrıca, bu bulgu, X kuşağının mahremiyet endişesi düzeylerinin nispeten yüksek olması

(Alkan, 2023) ile örtüşmekte ve ailenin hem koruyan hem de sınırlayan çift kutuplu doğasını gözler önüne sermektedir.

Y Kuşağının aile algısının, X Kuşağıyla paylaştığı temel temaların ötesinde, dikkat çekici bir ikilik ve gerilim barındırdığı görülmektedir. Bir yandan, *sığınak*, *liman* ve *kale* gibi “koruyucu ve güvenli alan” metaforlarıyla ailenin kaotik bir dünyada sığınılacak bir liman olarak konumlandırıldığı; diğer yandan, *hayvan sürüsü* ve *kanser* gibi “çatışmalı ve zorlayıcı deneyim” metaforlarıyla ailenin aynı zamanda bir çatışma, yabancılaşma veya baskı alanı olarak da deneyimlenebildiği anlaşılmaktadır. Bu karşıt temaların bir arada bulunması, Y kuşağının aile kurumuna yönelik çift kutuplu bir tutum geliştirmiş olabileceğini, onu hem bir güven kaynağı hem de bireysel kimlik inşasının önünde bir engel olarak görebildiğini düşündürmektedir.

Bu gerilimli deneyimin arka planında, Crampton ve Hodge (2009)’nin ifade ettiği gibi, kuşağın ebeveynlerinin uzun çalışma saatlerine tanıklık etmesi ve kendisi için daha dengeli bir yaşam arayışının yatıyor olması muhtemeldir. “Koruyucu ve güvenli alan” vurgusunun, kuşağın ekonomik ve sosyal kriz dönemlerinde büyümüş olmasının bir yansıması olabileceği; “çatışmalı deneyimlerin” ise geleneksel aile yapısının bireysel özerklik üzerinde yarattığı algılanan baskıdan kaynaklanıyor olabileceği değerlendirilebilir.

Y Kuşağında ayrıca, ailenin bir rehber ve şekillendirici mekanizma olarak görüldüğüne işaret eden bulgulara rastlanmaktadır. *Okul*, *anahtar* ve *hız sabitleyici* gibi “rehberlik ve geliştirme” temalı metaforlar, ailenin bireye davranış kazandıran, hayata hazırlayan ve modern yaşamın karmaşası içinde denge sağlayan bir işlevi olduğu yönündeki algıyı yansıtıyor olabilir. Bu durum, ailenin geleneksel sosyalleşme işlevinin bu kuşak tarafından da büyük ölçüde benimsendiğini, ancak bu rolün bireysel özgürlüklerle çatışabildiği bir gerilim alanı da yaratmış olabileceğini göstermektedir.

Z Kuşağının metaforik temsilleri, aile algısında önceki kuşaklara kıyasla belirgin bir dönüşüm olduğuna işaret etmektedir. Bu kuşak, aileyi *ağaç* ve *çekirdek* gibi “doğal ve organik yapı” metaforlarıyla tanımlayarak aidiyet ve kökene verilen önemi sürdürmekle birlikte, asıl vurguyu *gelişim merkezi*, *sınav*, *takım* ve *sanatçı* gibi “rehberlik ve geliştirme” temalı metaforlar üzerinden yapmaktadır. Bu metaforlar, ailenin bu kuşak nezdinde statik bir yapıdan ziyade, bireyi aktif olarak şekillendiren, yeteneklerini keşfettiren ve güçlendiren dinamik bir sistem olarak algılandığını düşündürmektedir. Bu gelişim odaklı bakış açısının, Z kuşağının “dijital yerliler” olarak tanımlanan ve kendini sürekli güncelleyen bir sistem olarak gördüğü teknolojiyle kurduğu ilişkiden derinlemesine etkilenmiş olabileceği düşünülebilir. Z kuşağının literatürde teknolojiye olan doğuştan gelen bağlılığı, sosyal medyayı etkin kullanımı ve bilgiyi hızlıca edinme eğilimi gibi özellikleri (Ramadlani ve Wibisono, 2017; Bencsik, Horvath-Csikos ve Juhasz, 2016; Ferguson, 2011; Williams ve Page, 2011) onların aile kavramına daha esnek ve dinamik bir bakış açısıyla yaklaşmasını sağlayabilir. Ayrıca, X ve Y kuşaklarının aksine, bu kuşakta “çatışmalı ve zorlayıcı deneyim” temasına ilişkin herhangi bir metafora rastlanmamış olması dikkat çekicidir. Bu bulgu, Z kuşağının aile kurumuna daha işlevsel, yapıcı ve gelecek odaklı bir perspektiften baktığının güçlü bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Kuşaklararası bu farklılıklar, genel olarak kuşakların teknolojiye adaptasyonu (Ramadlani ve Wibisono, 2017; Bencsik vd., 2016; Williams ve Page, 2011), mahremiyet algıları (Alkan, 2023) ve tüketim davranışları gibi alanlarda da görülen farklılaşmalarla uyumludur (Williams ve Page, 2011; Chaney vd., 2017; Başal, 2014; Özgül, 2010). Örneğin, Y ve Z kuşaklarının sosyal medyada kişisel bilgilerini paylaşmaktan X kuşağına göre daha az endişe duymaları (Alkan, 2023), aile içi mahremiyetin ve dışı açıklığın kuşaklararası farklılık gösterebileceğine dair bir ipucu sunmaktadır. Bireysel değerlerin hedonik tüketim üzerindeki

etkisinin kuşaklara göre farklılaşması (Ağaçcı Kitiroğlu ve Yıldız, 2022; Özgül, 2010; Kavalcı ve Ünal, 2016) kuşakların temel değer yargılarının da farklı olduğunu ve bu durumun aile algılarına yansiyebileceğini desteklemektedir.

Diğer kültürlerde yapılan çalışmalar da kültürün aile ve çocuk kavramına yüklenen anlamı etkilediğini göstermektedir. Gözün Kahraman, Özyürek ve Puspitasari (2024)'nin Türk ve Endonezyalı ebeveynlerin aile metaforlarını incelediği çalışması, Türk ebeveynlerin ailede birlik/beraberlik/bütünlüğü vurgulayan “ağaç” metaforunu, Endonezyalı ebeveynlerin ise korunma/güveni vurgulayan “yuva” metaforunu ağırlıklı olarak kullandığını belirtmiştir. Bu kültürel farklılıklara rağmen, kuşaklararası karşılaştırmaların yapıldığı mevcut çalışma, aynı kültürel ortamda dahi kuşak farklılıklarının aile algılarını önemli ölçüde şekillendirdiğini ortaya koyarak literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı X, Y ve Z Kuşaklarının aile kavramına ilişkin algılarının metafor analiziyle incelenmesi ve bu metaforik temsillerin birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılarak yürütülen bu çalışmada, Twenge vd. (2010)'nin kuşak sınıflandırması esas alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 42 X kuşağı, 52 Y kuşağı ve 73 Z kuşağı olmak üzere toplam 167 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılardan “Aile...gibidir. Çünkü...” ifadesini tamamlamaları istenerek veriler toplanmış ve betimsel analiz ile içerik analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, kuşakların aile kavramına yüklediği anlamların hem ortak yönler taşıdığını hem de belirgin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Elde edilen temel sonuçlar kuşaklar bazında şöyledir:

- X Kuşağı katılımcıları, aileyi ağırlıklı olarak “koruyucu ve güvenli alan” (yuva, kale, gölge), “duygu ve anlam” (kalp, aşk, huzur, kutsal yapı) ve “doğal ve

organik yapı” (ağaç, dağ, su) temaları altında algılamıştır. Ayrıca “rehberlik ve geliştirme” (pusula, okul, hazine) teması da güçlü bir şekilde temsil edilmiştir. Bununla birlikte, X kuşağı bireyleri aileyi tanımlarken “karmaşık ve zorlayıcı deneyim” (kalabalık, dert, kara delik, zindan) temasına ait olumsuz metaforlar da kullanmışlardır.

- Y Kuşağı da aileyi “doğal ve organik yapı” (ağaç, çınar, dağ) ve “koruyucu ve güvenli alan” (sığınak, çatı, kale, liman) olarak tanımlamakla birlikte, bu kuşağın metaforlarında özellikle “çatışmalı ve zorlayıcı deneyimler” (hayvan sürüsü, kanser) teması dikkat çekmektedir. “Rehberlik ve geliştirme” (okul, anahtar, hız sabitleyici) teması da Y kuşağı için önemli bir yer tutmuştur.
- Z Kuşağı ise aileyi özellikle “doğal ve organik yapı” (ağaç, çekirdek, yaşam merkezi) ve “koruyucu ve güvenli alan” (sığınak, ev, yuva, su, nefes) temaları altında güçlü bir şekilde tasvir etmiştir. Z kuşağının algılarında “rehberlik ve geliştirme” teması (pusula, gelişim merkezi, sanatçı, sınav) ailenin bireyi şekillendirici ve yeteneklerini keşfetme alanı olarak diğer kuşaklara kıyasla daha belirgindir. Ayrıca Z kuşağının metaforlarında “duygu, değer ve sembol” (anı kutusu, cennetin anahtarı, rüya, yıldız, altın, servet) teması öne çıkmış olup, X ve Y kuşaklarında görülen “çatışmalı ve zorlayıcı deneyim” temasına Z kuşağında rastlanmaması dikkat çekici bir bulgudur.

Genel olarak, aile kavramına ilişkin algılar kuşaklar arasında hem birliktelik, güvenlik, yaşam kaynağı gibi evrensel temalarda ortaklaşmakta hem de her kuşağın kendine özgü deneyim ve değer yargılarından kaynaklanan farklılaşmalar göstermektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, literatüre ve gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik bazı öneriler aşağıda sunulmuştur:

- Bu araştırmanın üç farklı kuşaktan kişilerin aile algılarının metafor analiziyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi gibi özgün yönü dikkate alınarak, benzer çalışmaların daha geniş örneklem grupları ve farklı coğrafi bölgelerde

tekrarlanması, kuşaklararası aile algılarının daha kapsamlı bir resmini ortaya koyabilir.

- X ve Y kuşaklarında görülen “karmaşık ve zorlayıcı deneyimler” temasına ait metaforların altında yatan nedenlerin (örneğin aile içi dinamikler, toplumsal baskılar, ekonomik faktörler) derinlemesine nitel çalışmalarla incelenmesi faydalı olacaktır.
- Z kuşağında olumsuz/zorlayıcı metaforlara rastlanmaması bulgusunun nedenleri üzerine odaklanan araştırmalar yapılabilir. Bu durumun Z kuşağının aileye bakış açısındaki farklılaşmalar, başa çıkma stratejileri veya aile içi ilişkilerdeki değişimlerle nasıl ilişkili olduğu araştırılabilir.
- Kuşaklararası aile algısındaki bu farklılıkların, aile içi iletişim biçimleri, değer aktarımı süreçleri, tüketim davranışları ve bireylerin toplumsal rolleri gibi diğer alanlara yansımaları da metafor analiziyle incelenebilir.
- Elde edilen bu metaforik algıların, sosyal politika oluşturma ve eğitim programları geliştirme süreçlerinde bir rehber olarak kullanılması, toplumun aileye yönelik değişen beklenti ve ihtiyaçlarını daha doğru şekilde karşılamaya yardımcı olabilir.
- Gelecekteki araştırmalarda, yeni nesiller olan Alfa kuşağının aile algılarının da benzer metodolojilerle incelenmesi, aile kavramının zaman içindeki evrimini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.
- Araştırma, nitel bir çalışma olması nedeniyle sınırlı bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulguların daha geniş popülasyonlara genellenebilmesi için daha büyük ve farklı coğrafi bölgelerde nicel ve karma yöntemli çalışmalar yapılması önemli görülmektedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 28.05.2025 tarihli ve 85 sayılı toplantısında alınan "06" no'lu karar doğrultusunda yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ağaçcı Kitiroğlu, L. ve Yıldız, M. (2022). "Kadınların Hedonik ve Faydacı Tüketim Eğilimlerinin İncelenmesi: Y ve Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma". Güncel Pazarlama Yaklaşımları ve Araştırmaları Dergisi, 3(1): 18-29.
- Albtoush, M. A. ve Ang, P. S. (2021). "Marriage And Family Metaphors in Online Jordanian Sociopolitical Editorials". Journal Of Modern Languages, 31(1): 22-43.
- Alkan, F. (2022). Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı Ve Kişisel Mahremiyetin Sosyal Ağlarda Paylaşımı Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Alkan, F. (2023). "Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı, X, Y ve Z kuşağı Üzerine Bir Araştırma". Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34: 274-293.

- Altuntuğ, N. (2012). “Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili”. Süleyman Demirel Üniversitesi Organizasyon Ve Yönetim Bilim Dergisi, 4(1): 204- 209.
- Baltacı, Ö. (2015). “Evli Bireylerin “Aile” ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi”. International Journal Of Eurasia Social Sciences, 6(21): 223-243.
- Başal, A. (2014). Ş Kuşağı, Türkiye’de Yeni Kuşaklar, Kuşak Çatışmaları Ve İş Dünyası İçin Çözüm Önerileri. İstanbul: Akın Başal Eğitim Danışmanlığı ve Yayıncılık.
- Bencsik, A., Horvath-Csikos G. ve Juhasz, T. (2016). “Y and Z Generations at Workplaces”. Journal Of Competitiveness. 8 (3): 90-106.
- Blauth, C., Mcdaniel, J., Perrin, C. ve Perrin, P.B. (2011). Age-Based Stereotypes: Silent Killer of Collaboration and Productivity, USA: Achieve Global.
- Bolat, Ö. ve Abbasoğlu, B. (2023). “Analysis of Parents' Metaphors Regarding The Concepts of Mother, Father, Child And Individual in Terms of Parental Involvement”. Research on Education and Psychology (REP): 127-148.
- Ceylan, A. (2016). Aile Kavramına İlişkin Metaforik Algıların Belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Chaney, D., Mourad T. ve Karim B.S. (2017). “Marketing to the (New) Generations: Summary and Perspectives”. Journal of Strategic Marketing, 25(3): 180-182.
- Coupland, D. (1989). The young and restless workforce following the baby boom: Generation X. 29.06.2025 tarihinde <http://joeclark.org/dossiers/GenerationX.pdf> veri tabanından alınmıştır.

- Crampton, S. M. ve Hodge, J. W. (2009). "Generation Y: Uncharted Territory." *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 7(4): 1-6.
- Demirbilek, N. ve Demirbilek, Y. (2020). "Çocuk Gelişimi Programında Okuyan Öğrencilerin "Anne" Ve "Okul Öncesi Eğitimi" Kavramlarına Yönelik Metaforlarının Belirlenmesi", *Eurasia Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(6): 46-58.
- Ferguson S. (2011). "A Global Culture of Cool? Generation Y and Their Perception of Coolness". *Young Consumers*, 12(3): 265-275.
- Gözün Kahraman, Ö., Özyürek, A. ve Puspitasari, I. (2024). "Farklı Kültürlerden Ebeveynlerin 'Aile' ve 'Çocuk' Metaforları: Türkiye ve Endonezya Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 22(47): 33-60.
- Güneş, A. (2020). "Bireylerin Ebeveynlik Olgusuna İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması". *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 289-330.
- Güneş, A. ve Fırat, M. (2016). "Açık ve Uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları". *AUAd*, 2(3): 115-129.
- Gürbüz, S. (2015). "Kuşak Farklılıkları: Mit Mi, Gerçek Mi?" *İş ve İnsan Dergisi*, 2(1): 39- 57.
- Işık, R. (2013). *Aile Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavalcı, K. ve Ünal, S. (2016). "Y ve Z Kuşaklarının Öğrenme Stilleri ve Tüketici Karar Verme Tarzları Açısından Karşılaştırılması". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3): 1033-1050.
- Kuran-ı Kerim. Bakara Suresi (2:187), Nahl Suresi (16:72), Kuran-ı Kerim. Rum Suresi (30:21), Kuran-ı Kerim. Nisa Suresi (4:19)
- Kyles, D. (2005). "Managing Your Multigenerational Work Force Human Resource Management International Digest", *Strategic Finance*, 14(3): 52-56.
- Oh, E. ve Reeves, T. C. (2014). *Generational Differences and the Integration of Technology in Learning, Instruction, and Performance*. In: Spector, J.,

- Merrill, M., Elen, J., Bishop, M. (eds) Handbook of Research on Educational Communications and Technology. Springer, New York, NY.
- Öz, N. (2022). “Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin “aile” kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9/1 (Mart 2022): 214-234.
- Özgül, E. (2010). “Tüketicilerin Değer Yapıları, Gönüllü Sade Yaşam Tarzı Ve Sürdürülebilir Tüketim Üzerindeki Etkileri”. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28(2): 117-150.
- Paker Tükel, İ. (2018). “Y Kuşağı Temsilcilerinin Aile Algıları Üzerine Bir Analiz”. Akademik İncelemeler Dergisi, 13(1): 23-40.
- Patton, M. Q. (2014). Qualitative Research & Evaluation Methods. Sage.
- Pesen, A. (2015). “Ebeveynlerin “Çocuk” Kavramına Yükledikleri Metaforlar”. Turkish Studies, 10(15): 731-748.
- Ramadani, A. K. ve Wibisono, M. (2017). “Visual Literacy and Character Education for Alpha Generation”. ISoLEC Proceedings, 22: 1-7.
- Sevim, O., Veyis, F. ve Kınay, N. (2012). “Öğretmen Adaylarının Türkçeyle İlgili Algılarının Metaforlar Yoluyla Belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği”. Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, 1(1): 38-47.
- Sönmez, İ., Ahmetoğlu, E. ve Akşin Yavuz, E. (2018). “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Aile Kavramına İlişkin Metaforik Algıları”, International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series VII. IBANESS Congress Series, 21-22 Nisan, Plovdiv Bulgaria.
- Strauss, W. ve Howe, N. (1997). The Fourth Turning: What The Cycles of History Tell Us About America’s Next Rendezvous With Destiny, New York: Broadway Books.
- Şimşek, G. (2019). Z Kuşağının Kişilik Özellikleri ve Kariyer Değerlerinin İncelenmesi (Beykent Üniversitesi Öğrencileri Örneği), Yayınlanmamış

- yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Thach, L., Riewe, S. ve Camillo, A. (2020). "Generational Cohort Theory and Wine: Analyzing How Gen Z Differs from Other American Wine Consuming Generations". *International Journal of Wine Business Research*, 33(1): 1–27.
- Türk Dil Durumu (2024). Kuşak. 01.07.2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> veri tabanından alınmıştır.
- Twenge, J. M., Campbell, S. M., Hoffman, B. J. ve Lance C. E. (2010). "Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Values Increasing, Social And İntrinsic Values Decreasing", *Journal of Management*, 36(5): 1117-1142.
- Williams, K. C. ve Page, R. A. (2011). "Marketing to the Generations. *Journal of Behavioral Studies in Business*", 3(1): 1-17.
- Wood, T. L., Griffin, V., ve Miranda, A. (2021,). Introduction to Gen Z and Social Issues. 24.06.2025 tarihinde <https://digitalcommons.andrews.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=cye-.p.ubs> veri tabanından alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhang, Y. ve Wildemuth, B. M. (2009). *Unstructured Interviews: Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. Exeter: Libraries Unlimited

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This study aims to examine how Generations X, Y and Z perceive the concept of family, and to compare these representations with each other using metaphor analysis. Family is one of the most deeply rooted and universal institutions in human history, forming an individual's first social environment and serving as the primary vehicle for intergenerational cultural, emotional, and economic transmission. It is emphasized that societies sustain their existence through family structures, and understanding individuals' perceptions of family plays a crucial role in interpreting social change and fulfilling the roles and functions of the family.

Individuals' socio-cultural environments and the generations they belong to are significant variables shaping their perspectives. Each generation is influenced by the characteristics of its era, leading to intergenerational differences. These differences play a decisive role in individuals' value judgments, lifestyles, and social relationships, thereby affecting their views on family.

Current literature identifies five active generations: the Silent Generation, Baby Boomers, Generation X, Generation Y and Generation Z. Over time, new generations emerge, and each generation holds diverse perspectives on family. Generation X individuals exhibit traditional attitudes, placing family at the center of society, demonstrating strong loyalty, social awareness, and a respect for rules, which makes them more family-oriented. Generation Y, compared to Generation X, is more independent and self-confident, with a more individualized perception of family influenced by technological transformation. While the concept of family remains important to them, its meaning, relationship dynamics, and role distribution differ. Generation Z, born into the digital age, interprets the concept of family differently from previous generations. For them, family signifies a structure sustained by digital connections, characterized by flexibility and egalitarian roles.

Existing literature includes some metaphor-based studies on perceptions and views related to the concept of "family." While some of these studies focus on metaphors concerning family members and related concepts (e.g., mother, father, child, parenting), others directly examine perceptions of the "family" concept. The original contribution of this research lies in its comparative analysis of family perceptions across three different generations using metaphor analysis. The absence of prior studies in the literature that examine the concept of family through metaphor analysis while comparing generations underscores the originality of this research.

Method

This study employs a phenomenological design and metaphor analysis within qualitative research methods to explore participants' mental images of the "family" concept through metaphors. The generational classification by Twenge et al. (2010) was used, and a total of 167 participants were included: 42 from Generation X, 52 from Generation Y, and 73 from Generation Z. More than three-fifths (61.1%) of the participants were female, while the remainder were male. Over half were single (53.9%), two-fifths were married (42.5%), and a small proportion were widowed/divorced. The most common education levels were university graduates (34.1%) and current university students (27.5%), together constituting more than three-fifths of the sample. Participants from nuclear families (66.5%) outnumbered those from other family types.

A questionnaire developed by the researcher was used as the data collection tool. The form included demographic information and the statement: *"To me, family is like..... Because....."* to determine metaphorical perceptions of the "family" concept. The survey was administered online via Google Forms. The findings were divided into two sections based on the data collection tool. The first section collected participants' demographic characteristics and applied descriptive analysis, while the second section analyzed metaphors related to family perceptions using content analysis.

Findings (Results)

The findings reveal that while generations share common themes in their meanings attributed to family, they also exhibit distinct differences. Key findings by generation are as follows:

- Generation X predominantly perceived family as a *"protective and safe space"* (nest, fortress, shadow), *"emotion and meaning"* (heart, love, peace, sacred structure), and *"natural and organic structure"* (tree, mountain, water). Additionally, the theme of *"guidance and development"* (compass, school, treasure) was strongly represented. However, Generation X also used negative metaphors under the theme *"complex and challenging experiences"* (crowd, trouble, black hole, dungeon).
- Generation Y similarly described family as a *"natural and organic structure"* (tree, sycamore, mountain) and a *"protective and safe space"* (shelter, roof, fortress, harbor). Notably, their metaphors emphasized *"conflict-ridden and challenging experiences"* (herd of animals, cancer). The *"guidance and development"* theme (school, key, cruise control) also held significance for this generation.

- Generation Z strongly depicted family under the themes "*natural and organic structure*" (tree, core, life center) and "*protective and safe space*" (shelter, home, nest, water, breath). The "*guidance and development*" theme (compass, growth center, artist, exam) was more pronounced in their perceptions, portraying family as a space for shaping individuals and discovering talents. Additionally, the "*emotion, value, and symbol*" theme (memory box, key to heaven, dream, star, gold, treasure) stood out. Notably, unlike Generations X and Y, no metaphors related to "*conflict-ridden and challenging experiences*" were found among Generation Z.

Conclusion and Discussion

Perceptions of the family concept converge on universal themes such as unity, security, and life source across generations, while also reflecting differences stemming from each generation's unique experiences and value judgments. Based on the findings, the following recommendations are offered for future research and literature:

- Replicating similar studies with larger sample groups and diverse geographical regions will provide a more comprehensive picture of intergenerational family perceptions.
- Qualitative studies exploring the underlying reasons (e.g., family dynamics, societal pressures, economic factors) for the "*complex and challenging experiences*" metaphors in Generations X and Y would be beneficial.
- Research focusing on why Generation Z lacks negative/challenging metaphors could clarify whether this stems from shifting perspectives, coping strategies, or evolving family dynamics.
- Metaphor analysis could examine how intergenerational differences in family perceptions influence communication styles, value transmission, consumption behaviors, and societal roles.
- Utilizing these metaphorical perceptions as a guide in social policy-making and educational program development could better address society's evolving expectations and needs regarding family.
- Future studies could apply similar methodologies to examine the family perceptions of newer generations (e.g., Generation Alpha) to better understand the concept's evolution over time.
- As a qualitative study with a limited sample, broader quantitative and mixed-method studies across diverse regions are recommended to enhance generalizability.